

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

FEATURES OF BRINGING IN ARE TO ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR OFFENCES WHICH TRENCH UPON OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY

Барладян О.С.,
аспірант

*Міжрегіональної академії управління персоналом,
викладач кафедри права*

Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом

У статті розглянута відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. Досліджені особливості адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності та вказані ознаки юридичної відповідальності за правопорушення, що посягають на об'єкти інтелектуальної власності. Також у статті приділяється певна увага вченим-адміністративістам, які досліджували в своїх працях адміністративну відповідальність за правопорушення, що посягають на об'єкти інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, адміністративна відповідальність, юридична відповідальність, порушення права інтелектуальної власності, відповідальність за порушення права інтелектуальної власності тощо.

В статье рассмотрена ответственность за нарушение прав интеллектуальной собственности. Исследованы особенности административной ответственности за нарушение прав интеллектуальной собственности и указаны признаки юридической ответственности за правонарушения, которые посягают на объекты интеллектуальной собственности. Также в статье уделяется определенное внимание ученым-административистам, которые исследовали в своих трудах административную ответственность за правонарушения, которые посягают на объекты интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, административная ответственность, юридическая ответственность, нарушение права интеллектуальной собственности, ответственность за нарушение права интеллектуальной собственности и тому подобное.

The article overviews responsibility for violation of intellectual ownership rights. The features of administrative responsibility are investigational for violation of intellectual ownership rights and indicated signs of legal responsibility for offences which trench upon objects of intellectual property. Also certain attention of scientists-administrativists, which probed in their works administrative responsibility for offences which trench upon objects of intellectual property.

Key words: intellectual property, administrative responsibility, legal responsibility, violation of right of intellectual ownership, responsibility for violation of right of intellectual ownership, and others like that.

Актуальність теми. Сьогодні в Україні значно зросла роль адміністративної відповідальності, яка виконує важливі завдання щодо забезпечення законності та правопорядку у сфері регулювання адміністративно-правових відносин. Особливу актуальність набуває інститут адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. Так, підставою для виділення адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності є ті процеси, що відбуваються в матеріальному і духовному житті суспільства. Об'єктивна потреба у подоланні на нинішньому етапі розвитку суспільства порушень прав інтелектуальної власності пояснюється, перш за все, необхідністю забезпечення законних прав і інтересів власників цих прав, а також створенням умов для розвитку економіки України, дотриманням законодавства про добросовісну конкуренцію у підприємницькій діяльності, стимулюванням творчої праці. Проблема адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності в сучасних умовах потребує більш глибокого, всебічного, комплексного та

порівняльного аналізу цього виду юридичної відповідальності, виявлення її особливостей. Саме тому в Україні існує нагальна потреба термінового прийняття як законодавчих, так і правозастосовних заходів зі створення цілісної ефективної системи охорони та захисту інтелектуальної власності, важливе місце в якій покликаний відігравати адміністративний примус, та як один із його видів – адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності.

Проблема адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності в сучасних умовах потребує більш глибокого, всебічного, комплексного та порівняльного аналізу цього виду юридичної відповідальності, виявленню її особливостей.

Загальнотеоретичні проблеми адміністративної відповідальності глибоко досліджувалися у працях таких учених-адміністративістів, як Д.Н. Бахрах, І.А. Галаган, А.С. Дугенець, Б.М. Лазарев, С.С. Студенікін, О.М. Якуба тощо.

Зазначимо декілька цікавих думок: Т.В. Коломієць, який формулює адміністративну відпові-

дальність як різновид юридичної відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед, адміністративних проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, повинні відповідати перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку [3]; Є.В. Додін встановлює адміністративну відповідальність, як визначення обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [9]; Ю.М. Битяк, Л.С. Коваль та інші формулюють поняття адміністративної відповідальності, як застосування до правопорушника заходів примусу [6].

На думку І.С. Галагана, під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень (сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм) до винних у вчиненні адміністративних проступків, які містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, має на меті їх покарання, виправлення і перевиховання тощо [5].

Так, М.Я. Студенікіна вважає, що «під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміють застосування частини заходів адміністративного примусу, а саме – адміністративних стягнень» [6]. Але є інша точка зору, з якою не можна погодитися. Як вважає С.А. Потапова, «адміністративна відповідальність передбачає можливість також заходів впливу і до неповнолітніх (ст. 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення) і адміністративно-дисциплінарних заходів для окремих категорій працівників (затримка у присвоєнні чергового рангу державному службовцю, попередження про неповну службу відповідальність) тощо» [6].

Мета статті полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на об'єкти інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Чинне законодавство України не дає визначення поняття «адміністративна відповідальність», і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища, аналіз яких дає змогу дійти висновку, що це поняття науковцями розглядається як один з інститутів адміністративного права, як форма забезпечення одного із заходів примусу (стягнення), як різновид юридичної (правової) відповідальності, як ефективний засіб запобігання правопорушень та забезпечення порядку, як певний стан суспільних відносин, який виникає внаслідок порушення законодавства [6, с. 33].

За сучасних умов адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності передбачена рядом статей Кодексу про адміністративні правопорушення України – ст. ст. 51-2, 164-3, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 та ст. 345

Митного кодексу України ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів із порушенням права інтелектуальної власності [2]. Аналіз санкцій зазначених статей показує, що до осіб, які вчинили вищезазначені правопорушення, можуть бути застосовані грошові та майнові стягнення. З-поміж них такі, як штраф та конфіскація предмета, що став знаряддям здійснення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення.

До того ж, використання цих санкцій є особливим методом боротьби із порушенням прав на об'єкти права у сфері інтелектуальної власності. Водночас, як показує правозастосовна практика уповноважених державою органів, значна кількість порушень законності допускається саме при застосуванні ними адміністративних санкцій. Так, аналіз судової практики у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності свідчить про те, що судді не завжди правильно встановлюють сам об'єкт протиправного посягання у випадках, передбачених ст. 51-2 КпАП України, через що приймають судові рішення і призначають конфіскацію предметів, які не є незаконно виготовленими й не належать до обладнання і матеріалів, що використовуються для незаконного виготовлення продукції.

Отже, наукова сфера – це частина або сфера, яка має об'єкти інтелектуальної власності.

Об'єктами права інтелектуальної власності є результати творчої, інтелектуальної діяльності. Цивільний кодекс України наводить їх перелік, однак у зв'язку із розвитком творчості та технічним прогресом виникають нові об'єкти інтелектуальної власності, а тому даний перелік не можна вважати вичерпним. Слід зазначити, що такі об'єкти, як комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення, лише прирівнюються до результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

На даний час прийнято всі об'єкти права інтелектуальної власності поділяти на три основні групи: 1) об'єкти авторського права і суміжних прав; 2) об'єкти права промислової власності; 3) засоби індивідуалізації. До першої групи відносяться літературні і художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі організацій мовлення. Другу групу складають винаходи, корисні моделі, промислові зразки, композивання (топографії) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції; також до об'єктів промислової власності прирівняні сорти рослин і породи тварин. До третьої групи входять комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки, географічні зазначення [11].

Слід зауважити, що однією із особливостей об'єктів права інтелектуальної власності є те, що вони мають бути новими, а також повинні бути результатами інтелектуальної, творчої діяльності, крім того, вони повинні мати здатність бути втіленими в матеріальний носій.

До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори;

комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організації мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Тому адміністративна відповідальність за порушення законодавства, яким регулюється наукова сфера, включає всі притаманні юридичній відповідальності основні ознаки: 1) застосовується лише за вчинення правопорушення; 2) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; 3) визначена у нормах права; 4) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; 6) виражається в обов'язку винної у вчиненні правопорушення особи зазнавати певних втрат матеріального та побутового характеру, які передбачені законом [8, с. 14].

Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності включає всі властиві юридичній відповідальності основні ознаки: зокрема, є державно-правовим примусом; нормативно-виражена і проявляється у застосуванні, реалізації санкцій правових норм; має чітку підставу правопорушення; накладається в строго встановленому процесуальному порядку; пов'язана з обтяжливими наслідками майнового, морального, особистісного та іншого характеру для правопорушника.

У той же час у адміністративній відповідальності, у тому числі і за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, є цілий ряд специфічних особливостей, які дозволяють відокремити її від інших видів відповідальності.

Передусім, найважливішою особливістю адміністративної відповідальності є те, що в більшості випадків вона застосовується в позасудових процесуальних формах.

Державних органів і посадових осіб, які правомочні накладати адміністративні стягнення на правопорушників, дуже багато. За загальним визнанням, це обумовлено особливостями адміністративних правопорушень – їхньою незначною небезпекою, розповсюдженістю, необхідністю оперативного карального впливу на правопорушника. Потрібно зауважити, що під час реформи судової системи значно розширилися процесуальні гарантії як судового оскарження, так і судової форми накладення адміністративної відповідальності. Що стосується адміністративних правопорушень, передбачених ст. 51-2 КпАП України, то їхній розгляд законодавцем покладено на районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) [13, с. 10].

Інша особливість адміністративної відповідальності полягає у тому, що вона настає за скоєння адміністративного правопорушення і застосовується щодо осіб, які не перебувають у службовій підпоряд-

кованості органу, який застосовує відповідальність. Саме цим адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної та матеріальної. В адміністративно-правовій науці немає єдиного загальноприйнятого поняття природи адміністративного проступку. І.А. Галаган стверджує, що адміністративна відповідальність настає за порушення винним адміністративно-правових обов'язків [3, с. 32]. При цьому природу такого обов'язку він вбачає у тому, що вона за своїм характером виражена в нормах адміністративного права. Аналогічну позицію ще в більш категоричній формі висловила О.М. Якуба, яка звертає увагу на те, що об'єднуючим початком адміністративної відповідальності є реалізація санкції адміністративно-правових норм, і тому «поняття проступка и других правонарушений, за которыми следуют разнообразные меры административной ответственности, связано с нарушением организующей исполнительно-распорядительной деятельности соответствующих государственных органов». Адміністративні правопорушення стосуються сфери державного управління і виражаються в порушенні або невиконанні адміністративно-правових норм, які регулюють різні галузі управління [7, с. 80].

Безумовно, норми, що забороняють, за порушення яких встановлено адміністративну відповідальність, за своєю галузеву приналежністю складають каральне адміністративне право. Тому винний порушує адміністративно-правову норму в тій частині, де встановлено заборону на скоєння конкретної дії. Ознакою адміністративного правопорушення є адміністративна протиправність. Безумовно, адміністративне право охороняє як власне адміністративні правовідносини, так і правовідносини, що регулюються іншими галузями права. Яскравим прикладом цього може слугувати право інтелектуальної власності, яке регулюється загалом нормами цивільного права, а охороняється нормами адміністративного. В останні роки у науці адміністративного права переважає думка про те, що норми адміністративного права передбачають склади адміністративних правопорушень (суспільно шкідливих діянь) незалежно від того, які суспільні відносини порушено, – що регулюються цивільним, податковим, фінансовим або адміністративним правом. Сутність адміністративного правопорушення в тому, що це порушення певних інтересів, яке заподіює шкоду встановленим державою правовідносинам у різних сферах правового регулювання. Об'єктивно такі заборони встановлюються у нормах адміністративного права під загрозою застосування адміністративної відповідальності. Тому суб'єктивно адміністративне правопорушення порушує норму адміністративного права, а застосування відповідальності є реалізацією адміністративно-правової санкції.

Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності є відповідальністю за окремий вид правопорушень, і у зв'язку з цим їй властиві всі ознаки і принципи цілісного інституту адміністративної відповідальності. Саме тому, завершуючи аналітичний огляд

теоретичних положень з проблеми адміністративної відповідальності, які було висловлено у науці адміністративного права, можна сформулювати поняття адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності.

Таким чином, бачимо, що для здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності необхідна наявність чітко виражених його особливостей. З практичної точки зору має місце більш детальна регламентація кола об'єктів, стосовно яких найчастіше здійснюються правопорушення та за які суб'єкт правопорушення несе адміністративну відповідальність. У зв'язку з правопорушеннями, що посягають на об'єкти права інтелектуальної власності, можна виділити коло питань, стосовно яких здійснюється правозахисна діяльність [6, с. 51]. Так, наприклад, спори, пов'язані з відмовою у видачі патенту; за запереченнями третіх осіб про видачу патенту; про визнання патенту недійсним, про порушення авторських та суміжних прав тощо.

Стаття 51-2 КУпАП містить перелік неправомірних дій в сфері права інтелектуальної власності, за які передбачається адміністративна відповідальність. Відповідно до статті 24 КУпАП захист прав здійснюється шляхом проведення адміністративних процедур, таких як: вилучення або конфіскація контрафактної продукції та обладнання, що використовується для її виготовлення, виправні роботи, адміністративний арешт або накладення адміністративних штрафів.

Для забезпечення ефективного захисту права інтелектуальної власності в адміністративному порядку та реалізацію державної політики в означеній сфері спрямована діяльність таких органів державної влади, як Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України та інших. Ці державні органи в межах своєї компетенції вирішують питання, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку, забезпечують створення і ефективне функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності, а також контроль за дотриманням норм законодавства в цій сфері [9, с. 6].

Так, Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» закріплює перелік дій, вчинення яких є прикладом недобросовісної конкуренції, та за які передбачається адміністративна відповідальність. Такими діями є, наприклад, неправомірне використання ділової репутації суб'єктів господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

Закон України «Про інформацію» закріплює положення про відповідальність за порушення законодавства про інформацію. Згідно з положенням статті 27 Закону порушення законодавства України про

інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність. Такими порушеннями є, наприклад, зловживання правом на інформацію, поширення суспільно необхідної інформації та інші.

На сьогодні існуючий інститут адміністративно-правової відповідальності за правопорушення в сфері права інтелектуальної власності виступає гарантом забезпечення виконання органами влади своїх безпосередніх функцій та обов'язків у даній сфері, та слугує важелем ефективності попередження правопорушень та забезпечення належної охорони об'єктів інтелектуальної власності. Сфера адміністративних правопорушень права інтелектуальної власності потребує узгодженої та скоординованої діяльності органів влади щодо здійснення превентивної функції в даному напрямку, а також введення ефективних засобів адміністративного примусу для забезпечення охоронності прав власника результатів інтелектуальної діяльності [10, с. 18].

Запропоновано такі зміни і доповнення до чинного законодавства:

– у Кодексі України про адміністративні правопорушення ст. 51-2 викласти в такій редакції: «Незаконне використання об'єктів авторських та суміжних прав, патентних прав, засобів індивідуалізації виробництва, нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності, привласнення авторства на такий об'єкт чи інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою попередження, а у випадках повторного правопорушення – накладення штрафу в сумі двадцятикратної вартості одного примірника товару та безоплатне вилучення з наступним знищенням чи переробкою незаконно виготовленої продукції, обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Ті самі дії, вчинені суб'єктами підприємницької діяльності, тягнуть за собою накладення штрафу в сумі двадцятип'ятикратної вартості одного примірника товару та безоплатне вилучення з наступним знищенням чи переробкою незаконно виготовленої продукції, обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення».

У частині II положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України від 03.09.2012 р. № 769. Основні завдання У(В) ДСБЕЗ ГУМВС, УМВС доповнити п. 2.6 «Забезпечення організації професійної підготовки кадрів у напрямку протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності, основними завданнями якої є підвищення кваліфікації фахівців, вдосконалення спеціальних вмінь та навичок, здатність на належному рівні здійснювати захист об'єктів інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій».

У частині III положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України від 03.09.2012 р. № 769 функції У(В) ДСБЕЗ ГУМВС, УМВС доповнити п. 3.23 «Вжиття заходів щодо

забезпечення підготовки (перепідготовки) кадрів із питань захисту інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій»;

– внести пропозиції керівництву ГУМВС, УМВС областей щодо створення у структурі ДСБЕЗ «Центру підготовки кадрів для ДСБЕЗ по боротьбі з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій»;

– доповнити регіональні програми щодо боротьби з правопорушеннями пунктом про правопорушення у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій з визначенням відповідальних органів влади.

Висновки. Отже, законність накладення адміністративних стягнень за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності привертає дедалі більшу

увагу дослідників. Спираючись на наведені вище факти, маємо акцентувати увагу на виконання загальних правил при застосуванні адміністративних стягнень, який має ґрунтуватись, насамперед, на неухильному додержанні принципу законності. Крім того, відповідно до ст. 33 КУпАП України стягнення за адміністративне правопорушення у сфері інтелектуальної власності необхідно накладати в межах, встановлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за його вчинення, у точній відповідності до кодексу та інших актів про адміністративні правопорушення. Це означає, що за вчинений проступок накладається стягнення тільки того виду, який встановлений в санкції кодексу та в точно визначених законом межах із дотриманням також інших вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р.: прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р.: із змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 1984 року // А.В. Паливода. – Київ, 2010. – 248 с.
3. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. – Інтернет ресурс – <http://sips.gov.ua/ua/normative Acts.html>.
4. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992. Інтернет ресурс – <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2657-12>.
5. Адміністративне право. – Х., 2012. – 48 с.
6. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко (спец. ред.). – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 864 с.
7. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади / А.О. Чемерис, М. Д. Лесечко, А.В. Ліпенцев, А.О. Каляев, В.М. Ципук – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004. – 148 с.
8. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / За заг. ред. доц. А.Т. Комзюка, 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.
9. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу: навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 350 с.
10. Коломоець Т.О. Адміністративне право України / Т.О. Коломоець. – 2-ге вид., змін. і доп. – К., 2012. – 365 с.
11. Коваль А.М. Порушення авторського права і суміжних прав: кримінально-правові проблеми, які потребують свого вирішення // Юридична газета. – 2005. – 18 серпня № 15. – 6 с.
12. Жаров В.О. Як захистити інтелектуальну власність // Юридична газета. – № 11(95) від 15.03.2007. Інтернет ресурс – <http://www.yur-gazeta.com/article/1111/>.
13. Юркова Є.В. Межі адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності в Україні // ФП. – 2009. – № 3.
14. Тимошенко Ю.Г. Особливості захисту прав інтелектуальної власності в сучасних умовах // Бизнесинформ. – 2010. – № 4 (1).